व्यापस्तथा तेजो वायुराकाशमेव च । मध्ये पृथ्वी त्वधश्चाप ऊर्द्ध्वं वहति चानलः । तिर्यग्वायुप्रवाहश्च नभो वहति संक्रमे"। प्रपञ्चसारेऽपि "पुटयोरुभयोश्च दण्डसंस्था पृथिवी तोयमधःकृशानुरूर्द्ध्वम् । पवनस्त्वथ पार्श्वगोऽपि मध्ये गगनं भूतगतिस्तनूद्भवेयम्" तत्रापि बाल्याद्यवस्थाभेदमाह रुद्रयामले उत्तरखण्डे एकादशपटले "स्वकीयनासिकाग्रन्तु पञ्चमं परिकीर्तितम् । यन्नासापुटमध्ये तु वायुर्भ्रमति भैरव ! । तन्नासापथमध्ये तु भावाभावं विचारयेत् । आकाशं वायुरूपं हि तैजसं वारुणं प्रभो ! । पार्थिवं क्रमशो ज्ञेयं बाल्यास्तादि क्रमेण तु । वामोदये शुभा वामा दक्षिणे पुरुषः शुभः । वायूनां गमनं ज्ञेयं गगनावधिरेव च । केवलं मध्यदेशे तु गमनं पवनस्य च । तदाकाशं विजानीयाद्बाल्यभावं प्रकीर्त्तितम् । तिर्यग्गतिस्तु नासाग्रे वायोरुदयमेव च । केवलं भ्रमणं ज्ञेयं सर्वमङ्गलमेव च । किशोरं तद्विजानीयाद्वायौ तिर्यग्गतौ विभो ! । केवलार्द्धनासिकाग्रे वायुर्गच्छति दण्डवत् । तत्तैजसं विजानीयात्तेजसा बलवान् भवेत् । यौवनं तद्विजानीयात् कर्मसिद्धिर्भवेद्ध्रुवम् । यदा व्याप्य गच्छतीह नासापुटमनाकुलम् । जलोदयं विजानीयात् तदाव्यामोहमेव च । तद्वृद्धगतभावञ्च विलम्बोऽधिकचेष्टया । प्राप्नोति परमां प्रीतिं वारुणार्णोदयोऽरुणम् । यद्यधोगच्छति क्षिप्रं किञ्चिदूर्द्ध्वमगोचरम् । यदा करोति प्राग् बालं तदारोगाद्बलोदयः । पृथिव्या उन्नतं भागं रोगार्त्तं परिपीड़ितम् । अस्तमितं महादेव । अनुलोमविलोमतः । पवनोगच्छति क्षिप्रं वामदक्षिणभेदतः । वामनासापुटं याति पृथिवी जलमेव च । सदा फलाफलं दातुमुदिताकुलमण्डले । तयोर्वै वायवी शक्तिः फलभागं तदा लभेत्" । अवस्थाभेदे तत्फलकथनं तत्रैव "यद्येवं वाममार्गे तु बालायाः प्रश्नकर्मणि । यदि तत्र पुमान् प्रश्नं करोति वामगामिनी । तदा रोगमवाप्नोति कर्मार्हो न भवेद्ध्रुवम् । यदि वायूदयो वामे दक्षिणे पुरुषः स्थितः । तदा कुफलमाप्नोति द्रव्यागमनदुर्लभम् । अकस्माद्द्रव्यहानिः स्यान्मनोगतफलापहम् । सुहृद्भङ्गं विवादञ्च भिन्ने भिन्नोदयात् शुभम् । केवलं वरुणस्यैव पुरुषो दक्षिणे शुभः । अशुभं पृथिवीदक्षे भेदोऽयं वरदुर्लभः । सदोदयं दक्षिणे च वायोस्तेजसएव च । आकाशस्य विजानीयात् शुभाशुभफलं प्रभो ! । यदि भाग्यवशादेव वायोर्मन्दा गतिर्भवेत् । दक्षनासा मध्यदेशे तदा वामोदयं शुभम् । तदा वामे विचारश्च वायुतेजःस्वरस्य च । ज्ञात्वोदयं विजानीयान्मित्रे हानिः स्वरे भयम् । एवं स्वभुवनागारे यदि गच्छति वायवी । तस्मिन् काले पुमान् वामदक्षभागस्थसम्मुखः । तदा कन्यादानफलं यथा प्राप्नोति मानवः । तदा वायुप्रसादेन प्राप्नोति धनमुत्तमम् । देशान्तरात् शुभा वार्त्ता आयाति पुत्रसम्पदः" इति स्त्रीपुंसभेदेन फलकथनं सूक्ष्मस्वरोदये "गुरुशुक्रबुधेन्दूनां वासरे वामनाडिकाः । सिद्ध्यन्ति सर्वकार्येषु कृष्णपक्षे विशेषतः । अर्काङ्गारकशौराणां वासरे दक्षनाड़िका । स्यात्तथा चिरकालेन शुक्ले नैवोदयःस्थितः । क्रमादेकैकनाड्यास्तु तत्त्वानां पृथगुद्भवः । अहोरात्रस्य मध्ये तु ज्ञेया द्वादश संक्रमाः । वृषकर्कटकन्यालिमृगमीननिशाकरे । मेषे सिंहे च धनुषि तुलायां मिथुने घटे । उदयो दक्षिणे ज्ञेयः शुभाशुभविनिर्णयः" । वारादिभेदेन नाड़ीविशेषफलकथनम् । "तिष्ठेत् पूर्वोत्तरे चन्द्रोभानुः पश्चिमदक्षिणे । दक्षनाड्याः प्रवाहे तु न गच्छेद्दक्षपश्चिमे" इति नाड़ीविशेषेण दिग्गतिः । "वामचारप्रवाहे तु न गच्छेत् पूर्व उत्तरे । परिपन्थो भवेत्तस्य गतोऽसौ न निवर्त्तते । तस्मादत्र न गन्तव्यं बुधैः सर्वहितेप्सुभिः । तदा तत्र तु सङ्घाते मृत्युरेव न संशयः" इति वहन्नाड़ीकस्य दिग्विशेषगमननिन्दा । "शुक्लपक्षे द्वितीयायामर्के वहति चन्द्रमाः । प्रदृश्यते महाँल्लाभः पुंसः सौख्यं प्रजायते । सूर्य्योदये यदा सूर्य्यश्चन्द्रे चन्द्रोदयो भवेत् । सिध्यन्ति सर्वकार्य्याणि दिवारात्रिगतान्यपि" स्वस्वनाड़ीफलकथनम् "चन्द्रकार्ये यदा सूर्यः सूर्यश्चन्द्रोदये भवेत् । उद्वेगः कलहो हानिः शुभं सर्वं निवारयेत्" इति विपरीतनिन्दा "सूर्यस्य वाहे प्रवदन्ति लाभं प्रकाशने युक्तमनःस्थिरञ्च । श्वासेन युक्तस्य तु शीतरश्मेः प्रवाहकाले फलमन्यदस्मात् । यदा प्रत्यूषकाले तु विपरीतोदयो भवेत् । चन्द्रस्थाने स्थिते चार्के रविस्थाने च चन्द्रमाः । प्रथमे मानसोद्वेगं धनहानिं द्वितीयके । तृतीये गमनं विद्यादिष्टनाशं चतुर्थके । पञ्चमे राज्यविभवं षष्ठे सर्वार्थनाशनम् । सप्तमे व्याधिदुःखानि अष्टमे मृत्युमृच्छति" इति दिनभेदेन विपरीतफलम् "कालत्रयं विनाऽनिष्टो विपरीतः यदा भवेत् । तदा दुष्टफलं प्रोक्तं किञ्चिन्न्यूनेऽतिशोभनम् । प्रातर्मध्याह्नयोश्चन्द्रः सार्व-